

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA VALSTYBEI NUOSAVYBĖS TEISE PRIKLAUSANČIŲ AKCIJŲ ATSTOVAVIMO VERTINIMAS

2004 m. balandžio 13 d. Nr. 2030-1
Vilnius

I. ĮVADAS

Valstybinis auditas atliktas vadovaujantis Valstybės kontrolės numatytą atlikti auditų 2004 m. planu.

Auditas atliktas vykdant Veiklos audito 3-iojo departamento direktorės R. Masiulionienės 2004-02-13 pavedimą Nr. 2030-1. Auditą atliko Veiklos audito 3-iojo departamento valstybinis auditorius L. Kirvelaitis.

Audito tikslas ir apimtis

Šio audito tikslas buvo išsiaiškinti, su kokiomis problemomis valstybinės valdžios institucijos susiduria atstovaudamos valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų suteikiamas teises įvairiose bendrovėse. Be to, buvo siekta vykdomosios valdžios institucijoms padėti išspręsti problemas, susijusias su akcijų suteikiamų teisių įgyvendinimu, užtikrinant, kad institucijos tinkamai atstovautų valstybės interesus.

Auditas, atliktas LR Ūkio ministerijoje, yra sudėtinio audito dalis. Minėta tema auditas atliekamas ir kitose valstybės institucijose, kurios patikėjimo teise valdo valstybei priklausančias akcijas bendrovėse. LR Ūkio ministerija, kaip audituojamas subjektas, pasirinkta todėl, kad ji patikėjimo teise valdo akcijų už 1,4 mlrd. Lt ir daugiau nei pusė bendrovių (16 iš 28), kuriose ministerija atstovavo valstybę, buvo likviduojamos ar bankrutuojančios.

Audito metu peržiūrima visa dokumentacija, susijusi su konkrečia bendrove, kurioje ministerija valdė akcijų paketus 2003-12-31, todėl audituojamo laikotarpis tiksliai neapibrėžtinas. Auditas pradėtas 2004-02-13 ir baigtas 2004-03-22.

Audituojamas subjektas

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos kodas 8862191, buveinė – Gedimino pr. 38/2, Vilnius.

LR Ūkio ministerija yra vykdomosios valdžios organas, pavaldus Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Vykdydama savo veiklą, ministerija vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, įstatymais, kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Respublikos Prezidento dekretais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – LRV) nutarimais, Ministro Pirmininko potvarkiais, ministerijos nuostatais, darbo reglamentu, nuostatais bei kitais teisės aktais.

LR Ūkio ministras nuo 2001 m. liepos 12 d. yra Petras Čėsna .

LR Ūkio ministerija įsteigta 1996-12-19, vadovaujantis LRS įstatymu Nr. VIII-36, panaikinus Ekonomikos, Energetikos, Pramonės ir prekybos ministerijas. Iš pastarųjų institucijų LR Ūkio ministerija perėmė turtą ir kartu valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų suteikiamas teises. LR Ūkio ministerijos teisė atstovauti ir atstovavimo valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų suteikiamas teises, tvarka reglamentuota LRV nutarime Nr. 1118 (aktuali redakcija nuo 2001-09-19) „Dėl atstovavimo valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų suteikiamas teises“ bei LR Ūkio ministerijos nuostatų (patvirtinti LRV nutarimu Nr. 921 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“ 1998-07-23) 6.3.9 p.: „teisės aktų nustatyta tvarka patikėjimo teise valdo valstybei nuosavybės teise priklausančias akcinių bendrovių ir uždarytųjų akcinių bendrovių akcijas, dalyvauja steigiant viešąsias įstaigas“.

Subjekto išorės auditas

Subjekto išorės auditą LR Valstybės kontrolė atlieka kiekvienais metais. Dažniausiai atliekamas finansinis auditas, kuriuo siekiama daugelio tikslų – patikrinti, ar tinkamai panaudojamos lėšos, skirtos įvairių programų finansavimui, įgyvendinimui, patikrinti, ar finansinės ataskaitos parodo tikrą ir teisingą būklę, pateikti siūlymus buhalterinės apskaitos klausimais ir pan. Veiklos auditas paskutinį kartą buvo atliktas 2004 m. Juo buvo siekiama įvertinti ar pasiektas pagrindinis Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo programos tikslas – sukurti ir įdiegti valstybinę pavojingų atliekų tvarkymo sistemą, ar įvykdytos priemonės šiam tikslui pasiekti, ar sukurta valstybinė pavojingų atliekų tvarkymo sistema (jos dalys) veikia tikslingai ir efektyviai.

Audito įrodymai

Audito įrodymai, kuriais remiantis daromos išvados, surinkti remiantis šia informacija:

- ✚ Teisės aktai, reglamentuojantys bendrovių veiklą, valdymą ar kitus su bendrovėmis susijusius faktorius;
- ✚ Teisės aktai, susiję su valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų suteikiamų teisių atstovavimu bendrovėse;
- ✚ LR Ūkio ministerijos darbo reglamentas, nuostatai;
- ✚ LR Ūkio ministro įsakymai;
- ✚ LR Ūkio ministerijos Įmonių ekonomikos ir valdymo departamento Valstybės turto privatizavimo ir valdymo skyriaus nuostatai;
- ✚ Informacijos, susijusios su bendrovėmis, kuriose valstybei priklausančių akcijų suteikiamas teises atstovauja LR Ūkio ministerija, analizė.

Atlikdami auditą rėmėmės prielaida, jog LR Ūkio ministerijos darbuotojai pateikė visą, išsamią ir teisingą informaciją audituojamais klausimais.

II. AUDITO DARBO REZULTATAI

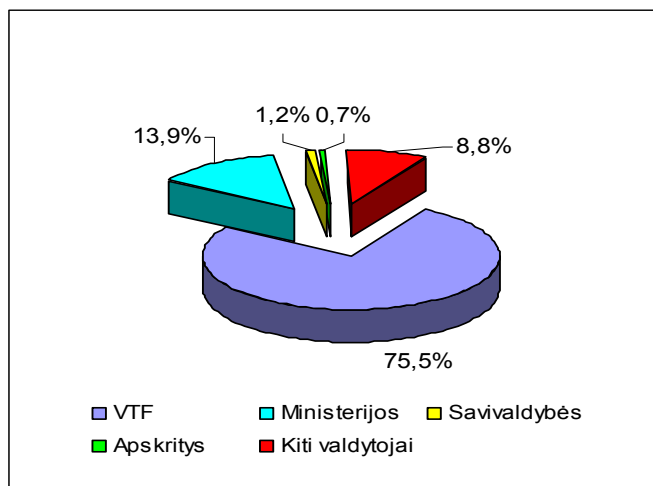
1. Valstybei nuosavybės teise priklausančios akcijos

Audito metu buvo atlikta valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų valdytojų analizė pagal Statistikos departamento prie LRV pateiktus duomenis. Atlikus analizę gauti ir susisteminti rezultatai pateikiami 1 lentelėje:

1 lentelė

Akcijų valdytojas	Bendrovių skaičius
VĮ „Valstybės turto fondas“	457
Ministerijos	84
Savivaldybės	7
Apskritis	4
Kiti valdytojai	53
<i>Iš viso</i>	605

1 paveikslas

Iš pateiktos 1 lentelės ir 1 paveikslo matome, jog didžiausiame skaičiuje bendrovių valstybės interesus atstovavo Valstybės įmonė „Valstybės turto fondas“ (toliau – VTF) 457 arba 75,5% visų bendrovių, kuriose valstybei priklausė akcijų paketų. Be VTF valstybę 84 (13,9%) bendrovėse atstovavo ministerijos, savivaldybės – 7 (1,2%), apskritis – 4 (0,7%). Be išvardintų institucijų valstybės interesus atstovavo ir kiti valdytojai – tai įvairūs institutai, mokymo įstaigos, teatrai, bibliotekos. Šioms organizacijoms priklausė akcijų paketų 53 (8,8%) bendrovėse.

2. LR Ūkio ministerija – institucija, atstovaujanti valstybei bendrovėse

2.1 LR Ūkio ministerijos teisės atstovauti valstybei teisinis reglamentavimas

Išankstinio tyrimo metu buvo gauta informacija apie institucijas, įstaigas ir organizacijas, kurios patikėjimo teise valdo valstybės akcijų paketus. LR ŪM buvo pasirinktas kaip vienas iš audituojamų subjektų, kadangi išankstinio tyrimo rezultatai suteikė teisę daryti prielaidą, jog ministerija turi problemų, susijusių su bendrovių, kuriose valstybei priklauso akcijų paketų, likvidavimu. Mūsų nuomone, pradedant auditą audituojamame subjekte, būtina išsiaiškinti subjekto kompetenciją audituojamoje srityje.

LR ŪM yra vykdomosios valdžios organas, įsteigtas, remiantis Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 16 d. įstatymu (Nr.VIII-36), kuriuo panaikintos Ekonomikos, Energetikos, Pramonės ir prekybos ministerijos. Ministerija, imdamasi naujų funkcijų, pradėjo darbą 1996 m.

gruodžio 19 d. Ministerijai vadovauja ūkio ministras. Ministro pareigas nuo 2001 m. liepos 12 d. eina Petras Čėsna.

Audito metu įsitikinta, jog viena iš Ūkio ministro funkcijų, susijusių su mūsų analizuojamais klausimais, yra – Ūkio ministras leidžia įsakymus, suteikiančius ministerijos darbuotojams įgaliojimus atstovauti valstybei bendrovėse, kuriose pastarajai priklauso akcijų paketai.

Ūkio ministrui, kuriam savo bei ministerijos funkcijas padeda įgyvendinti jam pavaldūs ministerijos valstybės sekretorius, ministerijos sekretoriai bei struktūrinių padalinių vadovai, tinkamai savo pareigas ir funkcijas įgyvendinti padeda ir kolegiali patariamoji institucija Ministerijos kolegija. Kolegijos nariai yra ministras (kolegijos pirmininkas), viceministras, ministerijos valstybės sekretorius ir ministerijos sekretoriai. Į kolegijos sudėtį gali būti įtraukiami kiti ministerijos ir kitų institucijų atstovai.

LR ŪM yra viena pagrindinių vykdomosios valdžios institucijų, įgyvendinančių platų spektrą uždavinių ir funkcijų, susijusių su valstybės ilgalaikės strategijos formavimu, ūkio plėtros bei ekonominės gerovės kilimo užtikrinimu, energetikos sistemos vystymu, valdymu, verslo skatinimu bei plėtojimu, o taip pat ir teisės aktų, susijusių su minėtomis ir čia nepaminėtomis ministerijos kompetencijai patikėtomis sritimis, projektų rengimu. Ministerijos kompetencija valstybės turto valdymo ir įmonių ūkinės veiklos reguliavimo srityje apibrėžta ministerijos nuostatuose (Nuostatai patvirtinti LRV nutarimu Nr. 921 1998-07-23). Mūsų nuomone, yra tikslinga paminėti keletą ministerijos funkcijų, tiesiogiai susijusių su audito tikslais:

1. Įstatymų numatytais atvejais ir tvarka valdo, naudoja valstybės turtą ir juo disponuoja;
2. Analizuoja, kaip naudojamas ministerijai patikėjimo teise priskirtas valstybės turtas, teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus jo valdymo, naudojimo ir disponavimo juo klausimais;
3. Teisės aktų nustatyta tvarka patikėjimo teise valdo valstybei nuosavybės teise priklausančias akcinių bendrovių ir uždarųjų akcinių bendrovių akcijas, dalyvauja steigiant viešąsias įstaigas.

Iš pateikto keleto funkcijų sąrašo matome, jog LR ŪM tenka labai svarbus ir atsakingas vaidmuo valstybės turto valdymo, naudojimo bei disponavimo srityje ir su šia sritimi susijusio teisinio reguliavimo srityje. Viena iš aukščiau išvardintų ministerijos funkcijų aprašyta 3 p. suteikia ministerijai teisę ir kartu įpareigoja atstovauti valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų suteikimas teises bendrovėse. Be to, skirtingi ministerijos struktūriniai padaliniai sprendžia bendruosius valstybės turto valdymo, disponavimo bei privatizavimo klausimus, susijusius su visu valstybės turtu valstybės mastu. Mūsų nuomone, ministerijos nuostatuose reglamentuotos funkcijos yra pakankamos, kad būtų užtikrintas tinkamas atstovavimas valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų suteikimas teises.

Ministerijos Įmonių ekonomikos ir valdymo departamento Valstybės turto privatizavimo ir valdymo skyrius yra tiesiogiai atsakingas už atstovavimą valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų bendrovėse suteikiamas teises. Šio skyriaus vedėjas Dominikas Pečiulis. Pagrindiniai skyriaus uždaviniai bei funkcijos apibrėžtos skyriaus nuostatuose ir susiję su audito tikslais:

o *Uždaviniai:*

- rengti ir teikti pasiūlymus dėl valstybės turto privatizavimo proceso efektyvumo padidinimo, jo aiškumo ir viešumo;
- rengti ir teikti teisės aktų, reglamentuojančių valstybės turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo, projektus;
- nustatyta tvarka atstovauti valstybei akcinėse ir uždarosiose akcinėse bendrovėse bei mokslo institutuose.

o *Funkcijos:*

- rengia ir nustatyta tvarka derina su suinteresuotomis ministerijomis ir kitomis valstybės institucijomis, valstybės įmone „Valstybės turto fondas“ įstatymų ir kitų teisės aktų bendraisiais valstybės turto privatizavimo klausimais projektus;
- pagal ūkio ministro suteiktus įgaliojimus nustatyta tvarka atstovauja valstybei, kaip akcininkui, akcinėse bendrovėse ir uždarosiose akcinėse bendrovėse, kurių akcijas patikėjimo teise valdo LR ŪM, taip pat mokslo institutuose, kurių steigėjo funkcijos priskirtos LR ŪM;
- rengia ir teikia ministerijos vadovybei įgaliojimų projektus dėl balsavimo bendrovių visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, taip pat medžiagą, susijusią su bendrovių akcijų valdymu ir bendrovių veikla, rengia Finansų ministerijai teikiamas metines ataskaitas apie valstybei priskaičiuotus bendrovių dividendus;

Be to, skyrius, atstovaudamas valstybei, vadovaujasi 2001-10-31 ūkio ministro įsakymu Nr. 331 patvirtintomis atstovavimo valstybei akcinėse bendrovėse ir uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklėmis. Minėtina, jog šios taisyklės, remiantis LRV nutarimu Nr. 1118 patvirtintų *Atstovavimo valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų suteikiamas teises, tvarkos* 2 p., privalo būti parengtos akcijų valdytojo. Taisyklėse, kaip nurodoma tvarkoje, be kita ko, turi būti nustatyti akcijų valdytojo keliamų kandidatų į stebėtojų tarybos narius, taip pat valdybos narius, kai valdybą renka visuotinis akcininkų susirinkimas, kvalifikacijos reikalavimai, numatyta visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų projektų pateikimo akcijų valdytojo vadovui sprendimams priimti, įgaliojimo suteikimo, įgaliojimo atsiskaitymo akcijų valdytojui tvarka. Audito metu nustatyta, jog LR ŪM atstovavimo taisyklės parengtos laikantis nustatytų reikalavimų.

2.2 LR Ūkio ministerijos patikėjimo teise valdomi akcijų paketai

LR Ūkio ministerijai (toliau – LR ŪM) 2003 m. gruodžio 31 d. patikėjimo teise priklausė 28 bendrovių akcijų paketai. Akcinis valstybės kapitalas šiose bendrovėse sudarė 1422 880 tūkst. Lt. Pagal bendrovių teisinę formą bendrovės pasiskirsčiusios sekančiai: 10 akcinių bendrovių (toliau – AB), 16 uždarytųjų akcinių bendrovių (toliau – UAB) ir 2 bendros Lietuvos ir užsienio įmonės (žr. 2 pav.).

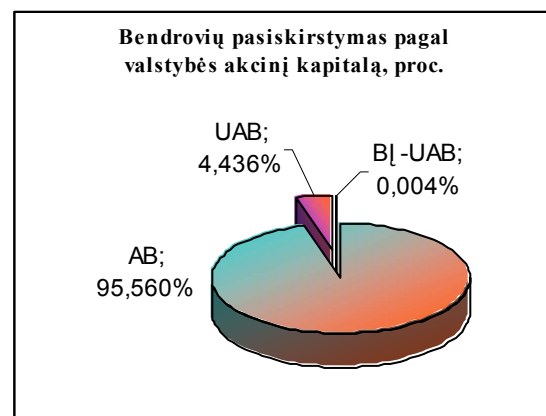
Iš LR ŪM valdomų akcijų paketų dešimtyje AB, 4 akcijų paketai suteikė sprendžiamąjį balsą teises bendrovių valdyme – t.y. ministerijai patikėjimo teise priklausė daugiau nei pusė kiekvienos bendrovės akcijų. Minėtina, jog kontroliniai akcijų paketai LR ŪM priklausė valstybinės reikšmės objektuose, tokiuose kaip AB „Lietuvos energija“, „Lietuvos elektrinė“, „Klaipėdos nafta“. Akcinis valstybės kapitalas akcinėse bendrovėse, kuriose LR ŪM atstovauja valstybei, sudarė 1359 712 tūkst. Lt. arba

96% visų LR ŪM valdomų akcijų. Kreiptinas dėmesys, jog iš 10 AB, kuriose ministerija atstovavo valstybę, tik 4 vykdo ūkinę-komercinę veiklą: 4 iš jų yra likviduojamos ir dviems yra paskelbtas bankrotas.

Į 16 UAB valstybė investavusi 63 116 tūkst. Lt. 13 bendrovių (82%) ministerijai priklausė kontroliniai akcijų paketai. Iš visų UAB, kuriose ministerijai priklausė akcijų paketai, veiklą vykdo tik 8. Sėkmingai ūkinę-komercinę veiklą vykdo UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ ir UAB Lietuvos parodų centras „Litexpo“. Prie vykdančių veiklą bendrovių galime priskirti dar 4 – tai UAB „Toksika“, „Klaipėdos toksika“, „Švarus Vilnius“ ir „Eisrega“. Vis dėlto šios bendrovės šiuo metu nepilnai atlieka savo funkcijas numatytas įstatuose, kadangi jos yra reorganizavimo stadijoje ir po reorganizacijos liks tik viena – UAB „Toksika“ – t.y. jos bus sujungtos į vieną bendrovę. Minėtina, jog 8 bendrovės nevykdo jokios veiklos – 7 yra likviduojamos ir 1 paskelbtas bankrotas.

Be minėtų teisinių formų bendrovių LR ŪM patikėjimo teise priklausė ir dviejų bendrų su užsienio kapitalu įmonių akcijų paketai. Šių bendrovių – t.y. Bendros Lietuvos-Vengrijos UAB „Vizan“ ir Bendros Lietuvos-Vokietijos įmonės UAB „Vilbara“ – valstybės dalis įstatiniame kapitale 62,5 tūkst. Lt. Kreiptinas dėmesys, jog šiuo metu abi minėtos bendrovės yra likviduojamos.

2 paveikslas

2.2 Dėl sutarties su UAB „Bankrotera“

Audito metu nustatyta, jog LR ŪM patikėjimo teise valdė 16 bendrovių (4 AB, 10 UAB ir 2 BĮ UAB), kurios dėl įvairių priežasčių yra likviduojamos, akcijų paketus. Šie akcijų paketai ministerijai, kaip akcininkui suteikė skirtingas teises (kadangi pastaroji institucija valdė nuo 100% iki 1% bendrovių akcijų) bendrovių valdyme. Kreiptinas dėmesys, jog kai kurių bendrovių likvidavimo procesas yra vykdomas nuo 1995 m. (BĮ UAB „Vizan“). Minėtina, jog LR ŪM daugumą (15 iš 16) likviduojamų bendrovių perėmė iš buvusių Pramonės ir prekybos, Energetikos bei Statybos ir urbanistikos ministerijų.

LR ŪM, siekdama išspręsti likviduojamų bendrovių likvidavimo proceso ir išregistravimo problemas, sudarė trišalę sutartį su uždarąją akcine bendrove, turinčia teisę teikti bankroto administratoriaus paslaugas, ir su Nacionaline verslo administratorių asociacija.

Nacionalinė verslo administratorių asociacija (toliau – nepagrindinis paslaugų teikėjas) įsteigta 1997 m. Vilniuje. Pagrindiniai asociacijos tikslai yra restruktūrizuojamų įmonių bei bankrutuojančių įmonių administratorių teises, ginti jų interesus visuomeninėse, valstybinėse ir tarptautinėse institucijose, koordinuoti ir palaikyti restruktūrizuojamų bei bankrutuojančių įmonių administratorių bei jų veiklą įtakojančių institucijų bendradarbiavimą.

UAB „Bankrotera“ (toliau – pagrindinis paslaugų teikėjas) buvo įkurta 1998 m. Šiauliuose. Tais pačiais metais LR ŪM šiai bendrovei suteikė leidimą teikti bankroto administravimo paslaugas. 2001 m. ministerija pratęsė minėtą leidimą bei suteikė leidimą teikti restruktūrizavimo administravimo paslaugas. 2002 m. įsteigtas bendrovės filialas Vilniuje.

Analizuojant minėtą sutartį nustatyta, jog su bankroto administratoriumi buvo susitarta dėl 17 objektų (4 VĮ, 2 AB, 1 Lietuvos–Lenkijos įmonė, 10 UAB) bankroto procedūrų administravimo. Iš mūsų analizuojamų likviduojamų akcinių bendrovių ir uždarųjų akcinių bendrovių, kuriose ministerija atstovavo valstybei, į sutartyje minimų įmonių, kurių bankroto procedūras administruoja UAB „Bankrotera“, sąrašą pateko 10 iš 16. Kreiptinas dėmesys, jog į likviduojamų bendrovių sąrašą pateko ir 4 bendrovės, kuriose valstybei nepriklausė kontrolinis akcijų paketas. Kitos 6 bendrovės į sąrašą nebuvo įtrauktos dėl to, kad ministerija tiesiogiai siekė įtakoti likvidavimo procedūras (AB „Naftos terminalas“) arba dėl to, kad bendrovėse, kuriose ministerija nevaldė kontrolinio akcijų paketo, akcininkų pasirinktos kitos bankroto procedūros (reorganizavimas).

Nepagrindinis paslaugų teikėjas įsipareigojo parengti ir su LR ŪM suderinti likvidavimo ar likvidavimo dėl bankroto procedūrų planą, bei derinti šio plano vykdymo sąlygas. Be to, ši sutarties šalis įsipareigojo teikti metodinę pagalbą pagrindiniam paslaugų teikėjui ir kartu koordinuoti sutarties šalių darbus, tokiu būdu užtikrinant laiku ir kokybiškai atliktus darbus. Mūsų nuomone, nepagrindinio paslaugų teikėjo vaidmuo yra formalus, patariamąjo pobūdžio. Be to, nepagrindiniam paslaugų teikėjui sutartyje nenumatyta mokėti už suteiktas paslaugas.

Pagrindinis paslaugų teikėjas įsipareigojo suteikti sutartyje numatytas paslaugas iki konkretaus termino, nurodyto sutarties 44 p., tačiau to nepadarė. Sutarties vykdymas praėjus numatytam darbų atlikimo terminui buvo pratęstas, tačiau pratęsimo terminas baigėsi 2003-09-30. Mūsų nuomone, atsižvelgiant į teisės aktų, reglamentuojančių bendrovių likvidavimo ir bankroto procedūras, sutartyje numatytas darbų atlikimo terminas nustatytas per trumpas. Šį faktą patvirtino ir audituojamas subjektas.

Analizuojamos sutarties 39 p. numatyta apmokėjimo už suteiktas paslaugas tvarka. Pagal numatytą tvarką LR ŪM per 45 dienas po sutarties pasirašymo sumoka 1/3 sutartyje numatytos sumos, o antrą trečdalį – po 90 dienų nuo sutarties pasirašymo. Remiantis sąskaitomis-faktūromis Nr. 2641330 ir 2641331, LR ŪM 2002-12-30 – t.y. tais pačiais metais, kuriais ir buvo sudaryta sutartis – sumokėjo 2/3 mokėtinos sumos. Mokėjimas buvo atliktas, remiantis 2002-12-24 UAB „Bankrotera“ pateiktu darbų atlikimo aktu. Minėtame akte nurodoma, jog likvidavimo procedūrų administratoriui per beveik metus nuo sutarties pasirašymo pavyko surinkti tik bendro pobūdžio informaciją apie visas bendroves, minimas trišalėje sutartyje, ir paskelbti kai kurių įmonių viešus skelbimus kreditorių nustatymui. Audito metu nustatyta, jog iki 2004-03-10 yra išregistruotos tik 6 iš 17 sutartyje nurodytų įmonių. Mūsų nuomone, LR ŪM sutarties su paslaugų teikėju rezultatyvumas kelia abejonių, kadangi, sutartyje nustatytas darbų atlikimo terminas per trumpas, o 2/3 mokėtinos sumos sumokėti tais pačiais metais, kuriais buvo sudaryta sutartis. Audituojamo subjekto teigimu, minėta suma sumokėta skirta administracinėms likvidavimo procedūrų išlaidoms apmokėti.

2.3 Dėl likviduojamų bendrovių

Audito metu LR ŪM buvo patikrintos visos bylos (toliau – bylos), kuriose atsakingi ministerijos darbuotojai kaupia visą informaciją apie bendroves ir susijusią su atstovavimu valstybei jų valdyme. Auditoriai nenustatė teisės aktų, reglamentuojančių atstovavimą valstybei bendrovėse, pažeidimų. Dėl pastarosios priežasties bei dėl audito tikslo išsamesnei analizei buvo pasirinktos bendrovės, kurios yra likviduojamos ir likviduojamos dėl bankroto.

2003-12-31 LR ŪM priklausė 16 likviduojamų bendrovių – 4 iš jų likviduojamos dėl bankroto. Pagal teisinę formą visos likviduojamos bendrovės pasiskirstę sekančiai: 6 – akcinės bendrovės ir 10 uždarytų akcinių bendrovių. Valstybės akcinio kapitalo dalis šiose bendrovėse sudarė nuo 1% (AB „Lietuvos birža“) iki 100% (UAB „Elektrėnų autoservisas“). Pinigine išraiška valstybės kapitalo dalis likviduojamose bendrovėse sudaro 36,6 mln. Lt. Iš jų 99% sudaro akcinis valstybės kapitalas akcinėse bendrovėse – 36,16 mln. Lt ir tik 1% kitose bendrovėse – UAB, BĮ UAB – 0,44 mln. Lt. Palyginus LR ŪM patikėjimo teise valdomų akcijų likviduojamose bendrovėse nominalias vertes su visu ministerijos turtu, valstybės kapitalas likviduojamose bendrovėse sudaro

0,25% viso ministerijos turto. Mūsų nuomone, valstybės dalis akciniame likviduojamų bendrovių kapitale yra nerealus finansinis turtas, apskaitomas ministerijos balanse.

Visos minėtos bendrovės likviduojamos dėl įvairių priežasčių: dalis, jau nevykdančių veiklos, perimta iš kitų ministerijų, kai buvo įkurta LR ŪM, kitos – neišlaikė konkurencijos, kitoms nepakeliama buvo mokesčių našta ir pan. Apie 10 iš 16 likviduojamų bendrovių esamą būklę UAB „Bankrotera“ informuoja ministeriją vieną kartą per mėnesį, teikdama pažymą apie atliktą darbą. Audito metu nustatyta, jog kai kurios bendrovės, kuriose ministerija atstovauja valstybei, yra likviduojamos nuo 1995 m. Išanalizavus bylose sukauptą informaciją, nebuvo galima nustatyti kai kurių bendrovių užsitęsusio likvidavimo proceso priežasčių, todėl dėl papildomos informacijos buvo kreiptasi į Valstybės turto privatizavimo ir valdymo skyriaus darbuotojus. Audito metu buvo nustatyta keletas pagrindinių užsitęsusių likvidavimo proceso priežasčių. Viena pagrindinių priežasčių, mūsų manymu, yra finansinių dokumentų, patvirtinančių atitinkamos bendrovės finansinę būklę, neturėjimas. Ši problema iškilo dėl to, kad nebuvo vieningos sistemos, kuomet įkurta LR ŪM akcijas perėmė iš likviduojamų ministerijų. Kita minėtos problemos priežastis ta, kad ministerijos atstovams nepavyko rasti bendrovių, kurių likvidavimo procesai formaliai tęsiasi ilgą laiką, likvidatorių, visuotinių akcininkų susirinkimų sprendimų įgaliotų atlikti visas atitinkamos bendrovės likvidavimo procedūras ir disponuojančių visais bendrovės dokumentais. Siekiant detaliau išnagrinėti pagrindines problemas, su kuriomis ministerija susiduria atstovaudama valstybei likviduojamose bendrovėse, mūsų nuomone, tikslinga pateikti keletą pavyzdžių.

Kaip jau buvo minėta, viena pagrindinių problemų yra ta, kad ministerija neturi bendrovių finansinių dokumentų, o tai labai apsunkina likvidavimo procesą. UAB „Elektrėnų autoservisas“, kurios visos akcijos priklausė valstybei, pradėta likviduoti remiantis LRV nutarimu Nr. 199 „*Dėl uždarosios akcinės bendrovės „Elektrėnų autoservisas“ likvidavimo“ 1998-02-18*. Bendrovė įsteigta 1970 m. kaip Elektrėnų valstybinė automobilių VAZ techninio aptarnavimo įmonė. 1995 m. ji perregistruota iš VĮ į UAB „Elektrėnų autoservisas“. Pagal turimus duomenis, bendrovė nuo įsteigimo dirbo nuostolingai, kadangi 1995 m. VAZ automobiliai sudarė mažą dalį automobilių rinkos, ir todėl šios bendrovės egzistavimas, anot Valstybės turto privatizavimo ir valdymo skyriaus vedėjo D. Pečiulio, buvo laikinas. Bendrovės turtas (automobilių detalės, autoserviso įrengimai ir kt.) nusidėvėjo, detalės dėl to, kad nebuvo realizuotos laiku, pakeitė savo fizines savybes (surūdijo ir pan.) ir tapo bevertės. LR ŪM šios bendrovės akcijas, o kartu ir 23 tūkst. Lt nuostolių, perėmė iš buvusios Pramonės ir prekybos ministerijos. LR ŪM 1997 m. nusprendė privatizuoti bendrovės akcijas, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad bendrovės patalpos yra valstybinės reikšmės objekto UAB „Lietuvos elektrinė“ teritorijoje, nuspręsta atsisakyti privatizavimo. Tais pačiais 1997 m. bendrovės direktorius raštu LR ŪM siūlė bendrovę likviduoti. Kuomet Vyriausybė minėtu 1998 m. nutarimu pritarė bendrovės likvidavimui, likvidatoriumi buvo paskirtas bendrovės direktorius. Likvidatoriui mirus, LR ŪM du kartus keitė likvidatorius, tačiau šie veiksmai nedavė jokių rezultatų. UAB

„Bankrotera“ pažymoje Nr.02-05 (2004-02-25) nurodoma, kad likvidavimo procedūros užsitęsė dėl to, kad ministerijos paskirtiems likvidatoriams nepavyko rasti bendrovės finansinių dokumentų. Dėl pastarosios priežasties buvo paskelbti skelbimai spaudoje bendrovės kreditoriams ir debitoriams nustatyti. Pasibaigus terminui (2003 m. vasarį) kreditoriams ir debitoriams nustatyti, dar viena procedūra, kaip nurodoma minėtoje pažymoje, UAB „Elektrėnų autoservisas“ filialo, kurį bendrovė įregistravusi Kaišiadoryse, išregistravimas. Norint išregistruoti minėtą filialą, kaip nurodoma pažymoje, reikalingas akcininko (šiuo atveju – LR ŪM) sprendimas dėl filialo išregistravimo. Sprendimas audito metu dar nebuvo priimtas.

Viena problematiškiausių mūsų manymu, likviduojamų akcinių bendrovių, kurioje LR ŪM patikėjimo teise valdė tik 1000 Lt nominalios vertės 1 akciją, tai AB „Lietuvos birža“. Problema, įtakojusi užsitęsusi likvidavimo procesą, - dokumentų trūkumas. Šios bendrovės valstybei priklausančią dalį LR ŪM perėmė iš Pramonės ir prekybos ministerijos. Byloje su visa turima informacija apie bendrovę ypatingai mažai informacijos – nėra bendrovės įstatų, finansinių dokumentų, visuotinių akcininkų susirinkimų protokolų, bendrovės veiklos ataskaitų ir pan. Remiantis ministerijos darbuotojų žodiniais paaiškinimais, bendrovė vertėsi prekių biržos veikla, tačiau šį faktą patvirtinantys dokumentai audito metu nebuvo gauti. Audito metu nustatyta, kad 1998 m. įvykusiame visuotiniame akcininkų susirinkime buvo nuspręsta bendrovę likviduoti, tačiau šį faktą patvirtina tik LR ŪM kolegijos nutarimas Nr. 23 (1998-05-11). Minėtame susirinkime taip pat buvo paskirtas ir bendrovės likvidatorius, kuris savo darbo nebaigė – bendrovė nebuvo išregistruota, o likvidavimo procesas tebesitęsia. Likvidavimo procedūras audito metu vykdo UAB „Bankrotera“, tačiau ir jai iki šiol nepavyko susisiekti su buvusiu likvidatoriumi, dėl ko bendrovės likvidavimo procesas tampa dar sudėtingesnis, o bendrovės išregistravimo terminas tampa visiškai neaiškus.

Ministerija, atstovaudama valstybei likviduojamose bendrovėse, susiduria su problema, kuomet ministerija nevaldo bendrovių kontrolinio akcijų paketo, o visus su bendrovės likvidavimu susijusius klausimus sprendžia akcininkai, valdantys kontrolinį akcijų paketą. UAB „Rašai“ įsteigta 1997 m. po AB „Rašai“ reorganizacijos. Valstybės dalis šios bendrovės įstatiniame kapitale sudaro 34 tūkst. Lt – 49,99% visų bendrovės akcijų. Kadangi valstybei nuosavybės teise priklausė mažiau nei pusė bendrovės akcijų, LR ŪM, atstovaujanti valstybei, negalėjo kontroliuoti bendrovės valdymo. Kita vertus, jos balsas visuotiniame akcininkų susirinkime buvo gana svarus. Pagrindinė bendrovės veikla – durpių kasimas ir aglomeracija. Tačiau išsėmus beveik visus pagrindinių išteklių – durpių – resursus, bendrovė buvo priversta nutraukti veiklą, o parduoti verslą nebuvo prasmės – jis nebuvo patrauklus. Visuotiniame akcininkų susirinkime, įvykusiame 1998-05-28, buvo nuspręsta likviduoti bendrovę, nes ši nebevykdė veiklos, o jos išlaikymas buvo problematiškas, taip pat buvo siekiama sustabdyti mokesčių augimą. Atsižvelgiant į tai, jog LR ŪM nepriklausė kontrolinis akcijų paketas, ministerija nesiėmė jokių veiksmų, likvidavimo procedūroms vykdyti. 2003-12-17 įvykęs

kreditorių susirinkimas nusprendė pripažinti bendrovę bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto. Audito metu, išanalizavus UAB „Bankrotera“ pažymą apie atliktą darbą Nr. 02-01 (2004-02-25), nustatyta, jog likvidavimo procedūros dar nėra baigtos – rengiami dokumentai pagal raštvedybos taisykles, siekiant atlikti priešpaskutinę likvidavimo procedūrą, - priduoti dokumentus į archyvą.

Audito metu buvo nustatyta, jog likvidavimo procesas užsitęsia ir todėl, jog visuotinis akcininkų susirinkimas pasirinko, mūsų nuomone, neteisingą sprendimą – t.y. kaip alternatyva buvo pasirinktas bendrovės reorganizavimas, kurio projektas teikiamas teismui. Minėta problema iškilo likviduojant AB „Vilniaus venta“. Bendrovė įsteigta 1995-01-31, kai buvo reorganizuota Valstybinė mikroelektronikos įmonė „Venta“. Po reorganizacijos valstybei priklausė 43,29% visų bendrovės akcijų, kurių nominali vertė sudarė 17,5 mln. Lt. Pagrindinė šios bendrovės veikla buvo radijo, televizijos, ryšių aparatūros ir įrangos gamyba ir pan. Kreiptinas dėmesys, jog LR ŪM šią bendrovę perėmė iš Pramonės ir prekybos ministerijos, ir jog byloje, kurioje sukaupta ir kaupiama visa informacija apie bendrovę, dokumentacijos nėra pakankamai: nėra dokumentų, nurodančių, dėl kokių priežasčių UAB „Vilniaus venta“ 1995 m. buvo iškelta bankroto byla, nėra dokumentų, įrodančių, kad bendrovėje įsteigta stebėtojų taryba bei valdyba vykdė kokią nors veiklą. Taigi LR ŪM iš Pramonės ir prekybos ministerijos perėmė jau bankrutavusios bendrovės akcijų dalį. Minėtina, kad bendrovei 1996-01-18 Vilniaus m. apygardos teismo nutartimi buvo taikoma viena iš LR Bankroto įstatyme numatytų bankroto procedūrų – bendrovės reorganizavimas. Šios procedūros tikslas buvo atstatyti įmonės mokumą, realizuoti dalį turto, kad būtų galima visiškai atsiskaityti su kreditoriais, nenutraukiant bendrovės ūkinės veiklos. Tačiau reorganizacijos tikslai nebuvo pasiekti ir reorganizavimas nutrauktas. Audito metu nustatyta, jog šiuo metu bendrovė yra likviduojama dėl bankroto. Ministerija, kaip akcininkas, negali įtakoti likvidavimo dėl bankroto proceso, kadangi, visų pirma, neturi kontrolinio akcijų paketo, ir, antra, visas bankroto procedūras vykdo bendrovės akcininkų parinktas administratorius.

Bendroje Lietuvos – Vengrijos įmonėje UAB „Vizan“, kurios įstatuose pagrindinė veikla buvo akinių rėmelių kūrimas ir dizainas, jų gamyba iš įvairių medžiagų bei realizavimas ir pan., valstybei priklausė 35,71% akcijų. Jų nominali vertė sudarė 40 tūkst. Lt. Šios bendrovės, kaip ir daugelio kitų, valstybės akcijų dalį LR ŪM perėmė iš Pramonės ir prekybos ministerijos. Norėtume atkreipti dėmesį, jog dokumentinės informacijos apie šią bendrovę byloje, kurioje kaupiama visa su bendrove susijusi informacija, ministerija turi mažai – nėra bendrovės įstatų pakeitimų, lieka neaišku, dėl kokių priežasčių bendrovė tapo nemokia ir pan. Iš byloje esančios informacijos sužinojome, kad 1998-02-06 kreditorių susirinkime nuspręsta bendrovę likviduoti. Audito metu iš Įmonių bankroto departamento prie LR ŪM buvo gauti dokumentai, su departamento turima informacija apie bankrutuojančią bendrovę. Atlikus dokumentinės informacijos analizę nustatyta, jog 1995-11-21 – 1997-12-31 buvo vykdomas bendrovės reorganizavimas. Minėtuose dokumentuose taip pat nurodoma, jog kreditorių susirinkime, vykusiam 1995-08-29, nuspręsta

bendrovės bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka. Taip pat nurodoma, jog reorganizavimas buvo vienas iš bankroto proceso etapų. Sekantis etapas – likvidavimas – vyksta nuo 1998 m. Papildomos informacijos apie šią bendrovę audito metu nebuvo gauta.

Pateikti faktai leidžia teigti, kad ministerijai atstovaujant valstybei likviduojamose bendrovėse kyla problemų, kurios susiję su finansinių dokumentų trūkumu, ministerijos, kaip akcininko, teisėmis bendrovėse, likvidavimo procedūrų sudėtingumu.

2.4 Dėl dividendų pervedimo į valstybės biudžetą

2003 m. gruodžio 31 d. LR ŪM patikėjimo teise valdė 12 vykdančių veiklą bendrovių – 4 AB ir 8 UAB – akcijų paketus. Akcinis valstybės kapitalas šiose bendrovėse sudarė 1,4 mlrd. Lt. Palyginus pastarąjį rodiklį su visų ministerijos valdomų akcijų nominalių verčių suma, akcinis valstybės kapitalas veikiančiose bendrovėse sudarė 97% visų ministerijos valdomų akcijų paketų nominalios vertės. Visose bendrovėse valstybei priklausė kontroliniai akcijų paketai, išskyrus AB „Mažeikių nafta“ ir UAB „Liuksitis“, kuriose atitinkamai priklausė 40,66% ir 17,87% akcijų.

Audito metu, analizuojant valstybei priklausančių dividendų mokėjimo klausimus, remtasi finansinėmis atskaitomybėmis už 2000-2002 m. Atsižvelgiant į tai, kad LR Akcinių bendrovių įstatymas numato, jog bendrovių finansinės atskaitomybės turi būti patvirtintos akcininkų susirinkimo ne vėliau kaip per 4 mėn. nuo finansinių metų pabaigos – t.y. iki gegužės 1 d., todėl finansinės atskaitomybės už 2003 m. audito metu dar nebuvo patvirtintos.

Iš 12 vykdančių veiklą bendrovių 2000-2002 m. dividendus valstybei mokėjo 5: AB „Lietuvos energija“, AB „Lietuvos elektrinė“, AB „Klaipėdos nafta“, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, UAB Lietuvos parodų rūmai „Litexpo“. Iš minėtų bendrovių valstybė už 2002 m. gavo 43 mln. Lt dividendų.

Kitos 7 bendrovės, vykdančios veiklą, dividendų nemokėjo dėl įvairių priežasčių. Mūsų nuomone, tikslinga yra glaustai apžvelgti kiekvienos bendrovės priežastis atskirai.

UAB „Klaipėdos toksika“ įkurta 2003 m. reorganizavus UAB „Klaipėdos krašto atliekų tvarkymas“. Atsižvelgiant į faktą, jog bendrovė įkurta tik 2003 m., informacijos apie jos finansinius rezultatus audito metu negauta. Be to, UAB „Klaipėdos krašto atliekų tvarkymas“ 2002 m. turėjo pelno, tačiau visuotinis akcininkų susirinkimas nusprendė pelno neskirstyti, o palikti jį reorganizuojamų bendrovių apyvartinėms lėšoms.

UAB „Eisrega“, „Švarus Vilnius“ ir „Liuksitis“ 2002 m. taip pat dirbo pelningai, tačiau dividendai nebuvo mokami. Šių bendrovių pelnai buvo sąlyginai maži (2000 – 3600 Lt), todėl visuotiniuose akcininkų susirinkimuose buvo nuspręsta 2002 m. dividendų nemokėti.

UAB „Geoterma“, įregistruota 1996 m., kurios pagrindinė veikla nuostatuose – garo ir karšto vandens tiekimas, gamtos mokslų ir inžinerijos moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla. Ši bendrovė

taip pat sėkmingai užbaigė 2002 m. Tačiau bendrovė 2001 m. turėjo nuostolių, todėl nuspręsta pelnu, gautu už 2002 m., padengti dalį (kadangi visiems nuostoliams padengti neužtenka pelno) praėjusių metų nuostolių.

UAB „Toksika“ 2002 m. veiklos rezultatai neigiami. Pagrindinė bendrovės nuostolingumo priežastis, kaip nurodoma paaiškinamajame rašte prie metinės finansinės atskaitomybės, ilgalaikio turto amortizaciniai atskaitymai.

AB „Mažeikių nafta“, nors ir užbaigė 2002 m. sėkmingai, tačiau bendras pelno rodiklis už 2002 m. yra neigiamas – t.y. per 2002 m. bendrovei pavyko sumažinti nuostolius, tačiau vis dar neturi pelno.

IŠVADOS

- LR ŪM yra vykdomosios valdžios organas, įsteigtas, remiantis Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 16 d. įstatymu (Nr.VIII-36), kuriuo panaikintos Ekonomikos, Energetikos, Pramonės ir prekybos ministerijos.
- Už atstovavimą valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų bendrovėse suteikiamas teises, tiesiogiai yra atsakingas ministerijos Įmonių ekonomikos ir valdymo departamento Valstybės turto privatizavimo ir valdymo skyrius.
- LR Ūkio ministerijai 2003 m. gruodžio 31 d. patikėjimo teise priklausė 28 bendrovių akcijų paketai, kurių nominali vertė sudarė 1,4 mlrd. Lt.
- Pagal bendrovių teisinę formą bendrovės pasiskirsčiusios sekančiai: 10 akcinių bendrovių, 16 uždarytųjų akcinių bendrovių ir 2 bendros Lietuvos ir užsienio įmonės UAB.
- Iš 28 bendrovių, kuriose LR Ūkio ministerija patikėjimo teise valdė akcijų paketus: 12 vykdančių veiklą bendrovių, 12 likviduojamų ir 4, kurioms paskelbtas bankrotas.
- LR Ūkio ministerijos pasirašytos trišalės sutarties su bankroto administratoriaus paslaugas teikiančia UAB „Bankrotera“ ir Nacionaline verslo administratorių asociacija rezultatyvumas kelia abejonių, kadangi 2/3 mokėtinos sumos sumokėtos tuomet, kai sutartyje numatytų įsipareigojimų vykdymas buvo tik iš dalies pradėtas.
- Sutartyje, kurią sudarė LR ŪM, UAB „Bankrotera“ ir Nacionalinė verslo administratorių asociacija, numatytas darbų atlikimo terminas per trumpas.
- 2003-12-31 LR Ūkio ministerijai priklausė 16 likviduojamų bendrovių, iš kurių 15 buvo perimtos iš buvusių Pramonės ir prekybos, Energetikos bei Statybos ir urbanistikos ministerijų.
- Valstybės kapitalo dalis likviduojamose bendrovėse sudaro 36,6 mln. Lt.
- Bendrovės likviduojamos dėl įvairių priežasčių: dalis, jau nevykdančių veiklos, perimta iš kitų ministerijų, kai buvo įkurta LR ŪM, kitos – neišlaikė konkurencijos, kitoms nepakeliama buvo mokesčių našta ir kt.
- Bendrovių likvidavimo procesai pradėti 1995 m., tačiau nėra baigti.
- Informacijos apie likviduojamas bendroves, kuriose audituojamas subjektas nevaldė kontrolinių akcijų paktų, ministerija turi mažai.
- Iš 12 vykdančių veiklą bendrovių 5 mokėjo dividendus valstybei už 2002 m.
- Iš 7 bendrovių, kurios nemokėjo dividendų už 2002 m., 3 pelnai buvo maži, 3 dirbo nuostolingai, 1 veiklą pradėjo tik 2003 m.

Valstybinis auditorius

Linas Kirvelaitis

Veiklos audito 3-ojo departamento
direktore

Romualda Masiulionienė

Susipažinau
Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos
valstybės sekretorius

Gediminas Miškinis